

ÕIGUSKANTSLERI AASTA 2021/2022

Võrdne kohtlemine

Võrdse kohtlemise valdkonnas kontrollib õiguskantsler õigusaktide vastavust põhiseadusele ja seadustele ning avaliku võimu esindajate tegevust. Samuti korraldab õiguskantsler lepitusmenetlusi, kui eraõiguslike isikute vahel on tekkinud vaidlus diskrimineerimise pärast.

Lõppenud aruandeaastal esitati õiguskantslerile kokku 18 avaldust, milles inimesed kaebasid diskrimineerimise üle. Nende hulgas oli kuus avaldust, mis puudutasid diskrimineerimist puude tõttu, kolm rahvuse, kolm rassi, kaks vanuse, üks poliitilise või muu veendumuse, üks keele, üks Euroopa Liidus kodakondsuse ja üks muu tunnuse tõttu. Ühel juhul alustas õiguskantsler poolte soovil lepitusmenetlust. Teistel juhtudel jagas õiguskantsler valdavalt selgitusi. Küsiti näiteks, kas ülikooli astujat võib kohelda erinevalt tema rahvuse ja kodakondsuse alusel või kas üliõpilase võib koolist välja arvata tema veendumuste tõttu, samuti seda, [kas üürileandja on tingimusteta kohustatud sõlmima üürilepingu igast rahvusest inimesega](#).

Mitmel juhul paluti õiguskantslerilt hinnangut, kas avaliku võimu esindajad on järginud võrdse kohtlemise põhimõtet. Need pöördumised puudutasid peamiselt puuetega inimeste õigusi ja vanuselist diskrimineerimist. Nii pidi õiguskantsler hindama, [kas Tartu Koduta Loomade Varjupaik võib keelduda kassipoja andmisest üle 65-aastasele loomasõbrale](#) ning kas [diabeeti põdeval lapsel on õigus käia lasteaias](#) nagu teistel tema eakaaslastel. Ühel juhul tegi õiguskantsler vallale [ettepaneku](#) muuta määrust, et puudega last ja tema perekonda ei saaks kohelda teistega võrreldes ebavõrdselt. Võrdse kohtlemise teema oli esil veel mitmes pöördumises. Näiteks küsiti, [kas peretoetuste maksmisel võib riik toetada lasterikkaid peresid rohkem kui ühe- ja kahelapselisi perekondi](#) ning [kas valla korraldatud sotsiaaltranspordi eest võib küsida tasu, kui riigisisese liiniveol saaks puudega inimene sõita tasuta](#).

Riigikohus tegi 15. märtsil 2022 otsuse (asjas [nr 5-19-29](#)), et inimese kuulmise nõrgenemine alla nõutud piirväärtuse ei saa olla absoluutne vastunäidustus vanglateenistuses töötamiseks. Reeglid peavad võimaldama otsustada, kas nõrgema kuulmisega ametnik suudab oma teenistuskohustusi täita või mitte. Õiguskantsler esitas selles asjas [arvamuse](#) juba 2019. aastal, leides, et asjakohased normid on põhiseadusega vastuolus, sest need ei võimaldanud

hinnata, kas kuulmise langus takistab vanglaametnikul tööülesandeid täita ning kas kuulmise langust on võimalik korrigeerida kuuldeaparaadi kasutamisega.

Õiguskantsler jätkas edendustööd puuetega inimeste õiguste vallas. Mitmel korral kogunes ka õiguskantsleri asutatud puuetega inimeste nõukoda. Nõukoja 25. oktoobril 2021 peetud koosolekul räägiti hoonete ja teenuste ligipääsetavusest. 11. mail 2022 toimus aga inimõiguste nõukoja ja puuetega inimeste nõukoja ühiskoosolek teemal „Kuidas ja kui hästi on Eestis tagatud võrdne kohtlemine?“. Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinik Liisa-Ly Pakosta tutvustas võrdset kohtlemist ja diskrimineerimist käsitlevat õigusruumi.

Tihe töökoostöö Eesti Puuetega Inimeste Koja ja selle liikmesorganisatsioonidega võimaldab õiguskantsleril abivajajate probleeme kiiresti lahendada. Näiteks selgus, et vaegnägijad pole saanud kasutada pärast energiatoetuste kehtestamist loodud kalkulaatoreid, sest tehniliste lahenduste loomisel ei arvestatud ekraanilugeri võimalustega. Pärast õiguskantsleri sekkumist kohendati kalkulaator ekraanilugeri ühilduma.

Üha enam hakkab kinnistuma õiguskantsleri ametkonna kui puuetega inimeste õiguste oivakeskuse renomee. Õiguskantsleri nõunikelt on küsitud nõu ligipääsetavuse kohta ning kaasatud neid mitme valitsusasutuse töörühma töösse.

Pärast seda, kui Riigikantselei juures tegutsenud ligipääsetavuse rakkerühm tegi valitsusele mitu ettepanekut ligipääsetavuse parandamiseks, on õiguskantsleri ametkonnal kavas jälgida tegevuskava täitmist.

Veendumusvabadus

Õiguskantsleri poole pöördus üliõpilane, keda ülikool soovis eksmatrikuleerida, sest tema vaated (muu hulgas Ukraina sõja põhjuste kohta) ei kattunud praktikakoha omadega.

Põhiseaduse § 41 tagab igaühele õiguse oma arvamusele ja veendumustele. See säte kaitseb ka vabadust olla ilma arvamuse või veendumusteta, samuti õigust oma veendumusi muuta. Asjaolu, et õpilane arvab mõnest päevasündmusest teistmoodi kui kool või selle juhtkond, ei saa olla üliõpilase koolist väljaarvamise aluseks.

Õigus haridusele on põhiõigus, mida saab piirata üksnes seaduse alusel (põhiseaduse §-d 3 ja 11). Kõrgkoolist väljaarvamise alused on sätestatud kõrgharidusseaduses. Kool saab välja arvata üliõpilase, kes on näiteks oluliselt rikkunud õppekorralduse tingimusi ja korda, ohustab

oma käitumisega teisi inimesi või on pannud toime olulise vääritud teo. Kool ei saa kehtestada õppekorralduseeskirjas teistsuguseid koolist väljaarvamise aluseid, kui on seaduses.

Rahvus ja kodakondsus

Lõppenud ülevaate aastal tõusis päevakorda küsimus, kas välisriigis elavatel kolmandate riikide kodanikel ja kodakondsuseta inimestel on õigus Eestis ülikooli astuda ja siin õppida.

Subjektiivset õigust selleks ei ole.

Välismaalaste seaduse järgi võtab välisüliõpilastele õppekohti võimaldav õppeasutus endale hulga kohustusi. Põhiseaduse § 38 järgi on ülikoolid seadusega ettenähtud piires autonoomsed. Ülikoolidel on voli korraldada ise õppetegevust ja ülikooli toimimist. Enesekorraldusõigus laieneb ka otsustele, kas ja millist vastutust soovib ülikool võtta välistudengite eest. Samas pole kõrgkoolidel alust mitte vastu võtta Eesti alalisi elanikke, kui nad täidavad sisseastumiskriteeriumid. Kõrgharidusseadus ei näe ette võimalust jätta õppur kõrgkooli ukse taha tema kodakondsuse tõttu.

Venemaa vallandatud sõja esimestel päevadel küsiti õiguskantslerilt, miks kõrvaldas osa Eesti kauplusi müügilt Venemaal toodetud venekeelsed raamatud, sealhulgas lasteraamatud. Õiguskantsler leidis, et vene emakeelega inimesed – ammugi lapsed – ei vastuta Venemaa juhtkonna poolt Ukraina riigi ja rahva vastu vallandatud sõja ega seal korda saadetud sõjakuritegude eest. Seepärast oli selline otsus ülekohtune. Raamatukauplused muutsid oma otsust, mõeldes samas, et enne raamatute müügile panekut tutvuvad nad Venemaal toodetud raamatute sisuga, et välistada näiteks sõjapropaganda levikut.

Õiguskantslerile kirjutas Valgevene kodanik, kellele pank oli keeldunud kodakondsuse tõttu pangateenuseid osutamast. Inimesele selgitati, et pank peab sõlmima põhimakseteenuste osutamiseks lepingu Euroopa Liidus seaduslikul alusel viibiva tarbijaga, kui tarbijal on selle vastu põhjendatud huvi. Pank peab sõlmima makseteenuse lepingu ja avama pangakonto isikule, kelle suhtes ei ole rahapesu ja terrorismi rahastamise kahtlust ning kui isik ja tema taotletavad lepingutingimused vastavad seaduses sätestatud ja makseteenuse pakkuja kehtestatud teenuste üldtingimustele või makseteenuse osutamise tüüptingimustele. Pank ei tohi keelduda põhimakseteenuse lepingut sõlmimast ka välismaalasega, kellel on Eesti elamisluba või õigus siin elada. Põhimakseteenuse leping tuleb sõlmida ka rahvusvahelise kaitse taotlejaga (rahvusvahelise kaitse andmise seaduse tähenduses), hoolimata inimese kodakondsusest või elukohast. Kui pank makseteenuse lepingu sõlmimisest keeldub, tuleb tal

seda põhjendada.

Õiguskantsleril paluti analüüsida, kas võrdse kohtlemise põhimõtet arvestatakse ka eluasemeturul, kuna paljud eluruumi omanikud ei soovivat üürida eluruume välismaalastele võõrkeele mitteoskamise ja kultuuriliste erinevuste pärast.

Õiguskantsler [selgitas](#), et pole võimalik ette anda hinnangut, kas välismaalasega lepingu sõlmimisest keeldumine või seejuures teatud asjaolude arvestamine võib olla diskrimineeriv. Kuna üürileandjal on vaja üürnikuga suhelda, võib mõnikord olla põhjendatud arvestada üürileandja ja üürniku keeleoskust või võimalust kaasata tõlki. Hinnang võib sõltuda ka üürileandjast: kas tegemist on üksikisikuga, kes üürib välja ühte korterit, või ettevõttega, kes tegelebki eluruumide üürile andmisega.

Kui inimene üürib välja näiteks üht tuba oma korterist, kus ta ka ise elab, võib ta kaaselanikke valides rohkem lähtuda oma eelistustest. Üürileandja saab soovi korral ka kehtestada eluruumi kasutamise tingimused, millest üürnik peab kinni pidama ja millega üürileandja saab ära hoida endale sobimatu käitumise (näiteks kultuuriliste erinevuste tõttu). Seega sõltub hinnang konkreetsetest asjaoludest: üürileandjast, üürnikust ja ka üüritava eluruumi iseärasustest. Arvestada tuleb ka üürileandja kaalutlusi ja nende asjakohasust.

Tervishoid

Põhiseaduse § 28 lõige 1 kehtestab, et igaühel on õigus tervise kaitsele. See ei tähenda, et inimene saaks nõuda tasuta ja piiramatult kõiki tervishoiuteenuseid. Riigil on avar kaalutusõigus otsustada, kuidas tagada inimestele sotsiaalsed õigused. Samas on Riigikohus rõhutanud, et seejuures ei või kaitse alt välja jätta põhiõiguse tuuma ega seada õiguste kasutamisele ebamõistlikke tingimusi (Riigikohtu otsus asjas nr [3-3-1-65-03](#), p 14). Samuti ei tohi riigi sotsiaalpoliitilistest kaalutlustest lähtuvad valikud kaasa tuua olukorda, kus ravikindlustuse piiratud vahendeid jagades rikutakse võrdsuspõhiõigust (Riigikohtu otsus asjas nr 3-4-1-12-10).

See, kuidas käsitletakse õigust tervise kaitsele, muutub pidevalt. Seda mõjutavad mitmed asjaolud: ühelt poolt meditsiini areng, teiselt poolt see, et õigust tervisele tuleb käsitleda ajas arenevana. See tähendab, et riigi kohustused terviseõiguse tagamisel suurenevad koos riigi suurenevate rahaliste ja muude võimalustega. Lähemalt võib selle kohta lugeda tänavu ilmunud raamatust [„Inimõigused“](#) (vt peatükki „Õigus tervisele“).

Mitmes avalduses paluti õiguskantslerilt selgitust, miks ei rahasta Eesti Haigekassa üht või teist teenust. Küsiti, kas kodusünnituse eest peaks Eesti Haigekassa maksma samamoodi nagu haiglasünnituse eest. Õiguskantsler [selgitas](#), et põhiseadusele tuginedes ei saa siiski praegu nõuda, et kodusünnitus arvataks Eesti Haigekassa rahastatavate tervishoiuteenuste loetellu.

Õigusaktides on sätestatud, et Eesti Haigekassa tasub ainult haiglasünnituse eest. Seda on põhjendatud asjaoluga, et kodusünnituse asemel saab valida haiglasünnituse ja kodusünnitusabi teenuse rahastamine ei ole tervishoiupoliitilistel kaalutlustel otstarbekas.

Kodusünnituse üle arutledes keskendutakse üldjuhul küsimusele, kas haiglasünnitus on ohutum kui kodusünnitus. Need arutelud keskenduvad kodusünnitustega kaasnevatele riskidele: vastsündinute suremusele ning emade tervist ja elu ohustavatele teguritele. Vähe on aga kõneldud naiste rahulolust sünnituskogemusega. Riik peab tähtsaks kaitsta lapse ja ema tervist. Seetõttu võibki tekkida küsimus, kuidas leida sobiv tasakaal mitme õiguse vahel.

Tuleks analüüsida, kas kodusünnituse võimalikke ohte saaks tõhusamalt maandada, kui riik seda teenust mingil määral rahastaks. Võimalik, et see aitaks teenust arendada. Mis tingimustel kodusünnitusi võiks rahastada, peab hindama riik koostöös ekspertidega, arvestades seejuures uuemaid meditsiinilisi ja teadussaavutusi.

Veel küsiti õiguskantslerilt, kas on lubatud, et maovähendusloikuse ehk bariaatrilise operatsiooni rahastamine Eesti Haigekassa poolt sõltub patsiendi kehakaalust. Õiguskantsler leidis, et praegust olukorda ei ole põhjust pidada põhiseadusvastaseks. Enne kui Eesti Haigekassa otsustab mõnd tervishoiuteenust rahastada, arvestatakse ekspertide arvamusi ja ka ravijuhendeid, mis lähtuvad meditsiinilise sekkumise näidustusest, tõenduspõhisusest, efektiivsusest ning ohutusest. 2022. aastal on kavas bariaatrilise patsiendi käsitlemise juhendit ajakohastada. Kui ühtlasi selgub, et määrust on vaja muuta, on võimalik algatada muudatus.

Õiguskantslerilt küsiti, miks ei ole aktiivsus- ja tähelepanuhäire raviks mõeldud ravimid soodustingimustel kättesaadavad neile täiskasvanud ravikindlustatutele, kelle haigus on ilmnenud enne 20-aastaseks saamist, kuid on diagnoositud pärast 20. eluaastat. Samas saavad soodusravimeid patsiendid, kelle haigus on diagnoositud enne 20. eluaastat. Seesuguse erineva kohtlemise tõttu võivad jääda ravita need inimesed, kes ravimit ilma soodustusega endale lubada ei saa.

Põhiseaduse § 12 kohaselt on keelatud kohelda sarnases olukorras olevaid inimesi teistega

võrreldes ebavõrdseks, kui selleks ei ole mõistlikku ja asjakohast põhjust ning kui erineva kohtlemise eesmärk ei kaalu üles tekitatud erineva olukorra raskust. Õiguskantsler leidis, et avalduses kirjeldatud ebavõrdsele kohtlemisele pole mõistlikku põhjust ning tegi [ettepaneku](#) viia ministri määrus põhiseadusega kooskõlla.

Õiguskantsler on saanud mitmeid avaldusi, milles väljendatakse pahameelt tervishoiutöötajate kehva suhtluse üle. Nii näiteks kirjutas õiguskantslerile inimene, kes soovis verd loovutada, kuid kellel ei lubatud seda teha kasutatud ravimi tõttu. Paraku anti inimesele sellise ajutise piirangu kohta vasturääkivaid selgitusi ning temaga käituti ebaviisakalt. Õiguskantsler juhtis intsidendile verekeskuse tähelepanu.

Doonor peab saama oma küsimustele selged vastused ning tal peab olema võimalik mõista muu hulgas ajutise ja püsiva vere loovutamise keelu põhjuseid. Inimestele tuleb selgitada ka seda, miks ei tohi verd või verekomponente annetada, kui sellega võib kaasneda oht vere saajale.

Õiguskantslerilt küsiti veel, kas vere loovutamise piirangud meessoost seksuaalpartneritega meestele on õiguspärased. Õiguskantsler [selgitas](#), et verd loovutada sooviva inimese seksuaalkäitumise riske ja tema veredoonoriks sobivust saavad hinnata vaid erialaekspertid, kes tuginevad seejuures tänapäeva teaduspõhiste [seisukohtadele](#). Üksnes meestevaheline seksuaalvahekord viimase nelja kuu jooksul ei pruugi siiski olla kõige paremini põhjendatud või ainuvõimalik riskikriteerium vere loovutamise piiramiseks.

Veredoonori sobivust hinnates analüüsib arst või õde inimese üldseisundit ja füsioloogilisi näitajaid ning vestleb inimesega. Selle põhjal saab medik otsustada, kas inimene võib verd loovutada või mitte. Vere ja verekomponentide ohutus sõltub ka sellest, kas inimene, kes soovib verd loovutada, on valmis avaldama tõeseid ja kõiki vere loovutamise seisukohast tähtsaid isiklike andmeid ja asjaolusid, mis võivad mõjutada vere ja verekomponentide sobivust raviks. Koostöövalmidust soosib see, kui doonori valimise kriteeriumid on üheselt arusaadavad, piisavalt põhjendatud ja vajalikud. Teaduskirjanduses on [viiteid](#) selle kohta, et ülemääraste piirangute korral võivad verd loovutada soovivad inimesed tõeseid andmeid teadlikult varjata.

Puuetega inimeste õiguste kaitse

Riigikogu ratifitseeris [puuetega inimeste õiguste konventsiooni ja selle fakultatiivprotokollid](#) 21. märtsil 2012. aastal. Sellega võttis Eesti riik endale kohustuse edendada puuetega

inimeste võimalusi täielikult ja iseseisvalt ühiskonnaelus osalemiseks.

Konventsiooni artikkel 4 sätestab, et osalisriikidel tuleb võtta kasutusele seadusandlikud, administratiivsed ja muud abinõud, et tagada puuetega inimeste õiguste kaitse.

Õiguskantsleri seaduses on säte, mille kohaselt täidab õiguskantsler alates 1. jaanuarist 2019 puuetega inimeste õiguste konventsioonis sõnastatud õiguste ja võimaluste [edendaja ning järelevaataja ülesandeid](#). Õiguskantsler seisab selle eest, et puuetega inimesed saaksid põhiõigusi ja -vabadusi teostada teistega võrdsetel alustel.

Puuetega inimeste õiguste konventsiooni artikli 12 järgi ei saa puuetega inimestele eestkostet seada. Eesti on konventsiooni ratifitseerides deklareerinud, et tõlgendab konventsiooni artiklit 12 viisil, mis ei keela pidamast inimest piiratud teovõimega isikuks, kui inimene ei suuda oma tegudest aru saada või neid juhtida. Piiratud teovõimega inimese õiguste kitsendamisel lähtub Eesti enda riigisisest õigusest. Puuetega Inimeste Õiguste Komitee soovitas 2021. aastal Eestil artikli 12 kohta tehtud avalduse üle vaadata, et tagada kõikide puuetega inimeste võrdne tunnustamine seaduse ees ja toetatud otsuste tegemine kõigis eluvaldkondades.

Eesti seadused näevad ette, et eestkostja määramine on viimane abinõu, mis inimese huvide kaitseks ette võetakse. Eestkoste ei ole vajalik, kui täisealise huve saab kaitsta volituse andmise ning perekonnaliikmete või muude abiliste kaudu. Niisiis võiks põhimõtteliselt tagada inimese huvide kaitse ka eestkostjat määramata, kuna inimest abistavad pereliikmed või muud abilised või ajab inimese asju selleks volitatud isik. Paraku pole alati võimalik neid muid abinõusid kasutada. Näiteks siis, kui inimesel ei ole piisavalt arusaamisvõimet volikirja andmiseks, kui enne arusaamisvõime muutumist antud volikiri ei hõlma kõiki vajalikke olukordi või kui volikirja andmine pole inimese huvides.

Konventsiooni ning Puuetega Inimeste Õiguste Komitee soovitus arvestades [palus](#) õiguskantsler justiitsministril ja sotsiaalkaitseministril teada anda, kas, kuidas ja millal on Eestil kavas teha muudatusi perekonnaseaduse eestkoste süsteemis ja sellega seotud teistes õigusaktides.

Aastaid on probleeme tekitanud hoonetele juurdepääsu puudumine. Õiguskantslerilt küsiti, kes peaks tegema otsuse lifti ehitamise kohta nõukogudeaegsesse viiekorruselisse kortermajasse. Õiguskantsler nentis, et selle otsuse saavad teha korteriomanikud, lähtudes korteriomandi- ja korteriühistuseadusest. Lifti ehitamine vanemasse kortermajja võib olla väga kulukas, mistõttu ei saa jätta kulusid üksnes korteriomanike kanda. Sestap tuleks nii riigil

kui ka kohalikel omavalitsustel otsida lahendusi, et muuta ka vanemad kortermajad kõigile ligipääsetavaks.

Sarnase murega pöördus õiguskantsleri poole ratastooliga liikuv inimene, kes kurtis, et vallavalitsus ei ole talle piisavalt abi pakkunud. Vallavalitsusega suheldes selgus, et esialgu oli inimene soovinud majasisest tõstukat, kuid seda ei saanud trepikotta paigaldada. Välitõstukist ta loobus, eelistades sellele trepironijat.

Õiguskantsler [leidis](#), et omavalitsuse üks ülesandeid on aidata ka välja selgitada, kuidas oleks võimalik inimest tegelikult aidata. Vajaduse korral peaks omavalitsus kutsuma appi eksperdi, kes oskab hinnata inimese abivajadust ja pakkuda konkreetseid lahendusi. Samuti peaks inimene saama proovida, kas pakutud abivahend talle sobib. Vallavalitsus lubas igakülgset toetust, kuni inimene on oma korterisse juurdepääsuks sobiva abivahendi kätte saanud.

Selleks et 2023. aastal toimuvateks Riigikogu valimisteks oleks puuetega inimestel ligipääs kõigile Eestis tegutsevatele valimisjaoskondadele, [saatis](#) õiguskantsler omavalitsustele ja riigi valimisteenistusele märgukirja. Kui 2019. aastal vastas liikumispiiranguga inimeste vajadustele vaid 60% valimisjaoskondadest, siis 2021. aasta kohalikeks valimisteks oli see näitaja 80%, kusjuures põhijaoskondadest oli ligipääsetavaid 95%.

Hoonete nõuetele kohandamine võib olla kulukas, ent see raha tuleb siiski leida. Näiteks kui mõne kooli ruumidesse on sisse seatud valimisjaoskond, siis on koolihoone kohandamist toetanud ka Haridus- ja Teadusministeerium. Õiguskantsleri nõunikud on käinud valimisjaoskondadega tutvumas ja leidnud, et osa jaoskondi on võimalik ligipääsetavaks teha küllalt väikeste kuludega – mõnes kohas piisab juba sellest, kui välisukse ees tasandada üks trepiaste.

Tugiisiku tagamine

Õiguskantsleri poole pöördus lapsevanem, kuna lasteaed ei olnud nõus võtma vastu tema erivajadusega lapsi, kui lastega ei olnud kaasas tugiisikut. Lapsevanem oli mures ka sellepärast, et lasteaed jättis osaliselt täitmata Rajaleidja koolivälise nõustamiskomisjoni soovitused, mille järgi pidid lapsed saama eripedagoogi ja logopeedi abi.

Avalduse lahendamise käigus tunnistasid vald ja lasteaed õiguskantslerile, et mõistagi vastutab tugiisiku võimaldamise eest vald ning et lasteaed ei saa keelduda tugiisikuta laste vastuvõtmisest. Õiguskantsler [soovitas](#) vallal läbi mõelda, kuidas lahendada olukord siis, kui tugiisik ei saa mingil põhjusel oma ülesandeid täita. Õiguskantsler palus vallal täita Rajaleidja

otsust ning osutada lastele vajalikus mahus tugiteenuseid lasteaia sobitusrühmas, kus lapsed käivad.

Seadus ei anna õigust loobuda tugiteenuste korraldamisest selle tõttu, et lasteaias pole piisavalt tugispetsialiste. Logopeedi- ja eripedagoogiteenust tuleb pakkuda lasteaias kohapeal, kuid põhjendatud juhtudel võib seda teha ka väljaspool lasteaeda, kui see on lapse parimates huvides ning vald korraldab lapse logopeedi juurde viimise ja tagasi toomise omal kulul.

Tugiisiku puudumise pärast muretses ka teine pere. Lapsevanem selgitas, et tema laps pole saanud pikka aega lasteaias käia, sest tal ei ole tugiisikut. See aga tähendab, et ka vanemate tööl käimine oli häiritud ja laps ei saanud lasteaias alusharidust. Kuna ka mitmel teisel Tallinnas elaval perel on olnud probleeme lapsele tugiisiku leidmisega, [palus](#) õiguskantsler Tallinna linnal muuta tugiisikuteenuse korraldamist nii, et abi vajavad lapsed ka tegelikult seda abi saaksid.

Üks pöördumine puudutas diabeeti põdeva lapse lasteaias käimist. Kuigi probleemid said aja jooksul lahendatud, analüüsis õiguskantsler lasteaia tegevust kahel eelnenud õppeaastal ning [leidis](#), et lasteaed ei taganud lapsele võimalust kasutada lasteaiakohta nii, nagu seadus ette näeb. Näiteks soovitas lasteaed vanemal lapse koju jätta, kui lapsega tegutsema harjunud rühmaõpetajaid tööl ei olnud. Selle tõttu sai laps pikka aega käia lasteaias ainult poole päeva kaupa.

Kuna pere pöördus abi saamiseks mitu korda Tallinna Haridusameti poole, analüüsis õiguskantsler ka ameti tegevuse õiguspärasust. Õiguskantsleri [hinnangul](#) ei olnud Tallinna Haridusameti tegevus piisavalt tulemuslik, et diabeedi diagnoosiga laps oleks saanud lasteaias käia takistusteta ja nii, nagu talle oleks sobinud. Näiteks ei hinnanud amet seda, kas lasteaia tegevus oli kooskõlas õigusaktidega. Samuti ei püüdnud amet olukorda lahendada, kui lasteaia õpetajad vajasid lapse toetamiseks lisaabi, kuid linnaosavalitsus keeldus lapsele tugiisikut andmast. Amet rikkus ka hea halduse tava, kui jättis vastamata lapsevanema küsimustele. Õiguskantsler soovitas Tallinna Haridusametil edaspidi selliseid eksimusi vältida.

Lihtsustatud õppekava

Õiguskantslerilt paluti hinnangut, kas Rajaleidja kooliväline nõustamismeeskond on lihtsustatud õppekava soovitades toiminud õiguspäraselt ja lapse parimaid huve arvestades. Rajaleidja nõustamismeeskond on seni soovitanud lihtsustatud riiklikku õppekava vaid

eriarsti tuvastatud vaimse alaarengu diagnoosiga lastele. Muudel juhtudel on soovitatud vajaduse korral õpitulemuste vähendamist. Õiguskantsler [leidis](#), et selline praktika on õiguspärane ja võtab arvesse ka lapse parimaid huve. Õiguskantsler lisas, et teadaolevalt kavatseb Haridus- ja Teadusministeerium lihtsustatud riikliku õppekava rakendamise võimalusi siiski laiendada.

Abivajaduse hindamine

Õiguskantsleri poole pöördus abipalvega puuetega lastega pere. Kohalik omavalitsus hindas pere abivajadust, kuid otsustas peret aidata alles siis, kui abitaotluse esitamisest oli möödunud peaaegu aasta. Abivajaduse hindamisel selgus, et lapse pideva abi- ja järelevalvevajaduse tõttu oli ema hoolduskoormus liiga suur. Linn määras perele puudega lapse hooldajatoetuse, kuid sellest ema läbipõlemise vältimiseks ei piisanud – sellele järeldusele jõudis linn ka enda koostatud abivajaduse hinnangus. Abi oleks olnud lasteaia- või lapsehoiukoha pakkumisest või tugiisiku määramisest, kuid selliseid otsuseid linn ei teinud, vaid piirdus ainult hinnangute andmisega.

Õiguskantsler [selgitas](#), et abivajajaga tuleb ühendust võtta nii kiiresti, kui olukord seda nõuab ja on mõistlik. Pärast abivajaduse hindamist peab kohalik omavalitsus otsustama, kas ja millist abi inimene vajab ning kui suures ulatuses ja mis tingimustel seda talle antakse. Kohalik omavalitsus ei saa piirduda vaid hinnangu andmisega. Abi andmise otsus tuleb teha kümne tööpäeva jooksul.

Sotsiaaltransporditeenuse tasu

Õiguskantslerilt küsiti, kas valla korraldatud sotsiaaltranspordi eest võib võtta tasu, kui riigisisel liiniveol saab puudega inimene sõita tasuta. Õiguskantsler [leidis](#), et vallal on õigus küsida inimeselt sotsiaaltransporditeenuse eest taskukohast tasu (SHS § 16). Saaremaa Vallavalitsus oli Saaremaalt Tallinna sõidu hinnaks kehtestanud 18 eurot. Ka Kuressaare–Tallinna kaugliinibussi pilet maksab sõltuvalt bussiette võttest 12–18 eurot. Samas selgus Saaremaa Vallavalitsuse sõlmitud sotsiaaltranspordi lepingutest, et kui sooviti kandraami vedava sõidukiga sõita Kuressaarest Tallinna, tuli vallal selle eest maksta ligi 255 eurot. Niisiis võib öelda, et soodustust said ka need inimesed, kes oma puude tõttu ei saanud sõita liinibussiga ega kasutada riiklikke sõidusoodustusi. Kui vallavalitsuse kehtestatud 18 eurot maksev sotsiaaltransporditeenus polnud inimesele taskukohane, võis inimene taotleda lisasoodustust.

Koolitoetusest ilmajäämine

Otepää vald maksis esmakordselt kooli mineva lapse toetust ainult neile vanematele, kelle laps oli valla elanik ja astus Otepää vallas asuvasse kooli. Toetuse tingimusi kehtestades ei olnud volikogu aga arvestanud, et on puudega lapsi, kellel ei ole võimalik puude tõttu valla koolis käia ning kes peavad seetõttu valima mõne teise kooli. Ometi neile peredele koolitoetust ei makstud.

Õiguskantsler [leidis](#), et üksnes sel põhjusel vanema koolitoetusest ilmajätmine ei ole põhiseaduse § 12 lõikega 1 ja § 28 lõikega 4 kooskõlas, sest koolitoetuse määramata jätmisel puudub mõistlik põhjus. Erineva kohtlemise eesmärk on mõjutada vanemat valima vallas asuvat õppeasutust. Vallal ei ole võimalik toetust määramata jättes mõjutada peret otsustama Otepää vallas asuva kooli kasuks, kui lapsel ei ole objektiivselt võimalik puude tõttu vallas asuvas koolis õppida. Seepärast tegi õiguskantsler Otepää Vallavolikogule ettepaneku viia määrus kooskõlla põhiseadusega. Vallavolikogu nõustus ettepanekuga ning muutis määrust.

Diskrimineerimine vanuse tõttu

Tartu Koduta Loomade Varjupaik oli kehtestanud reegli, et kassipoegi ei loovutata üle 65aastastele loomasõpradele. Õiguskantsler [leidis](#), et loomade varjupaik peab hüljatud looma uuele omanikule andes kindlasti lähtuma looma heaolust, kuid samas ei saa jätta looma andmata üksnes loomasoovija vanuse tõttu.

Kuigi kassipoega võttes võtab inimene endale pikaks ajaks kohustuse tema eest hoolitseda, tuleb alati arvestada inimese enda võimet hinnata, kas ta suudab pakkuda loomale head kodu. Ka täiskasvanud kassi loovutamisel ei saa välistada, et loom elab enda omanikust kauem.

Ei saa nõustuda ka seisukohaga, et vanematele inimestele ei saa kassipoega anda mõne ebasobiva kassipidamise harjumuse tõttu. Selline seisukoht on eelarvamuslik ega õigusta vanema inimese halvemat kohtlemist. Inimestele on võimalik selgitada, kuidas oleks kõige parem looma elu korraldada, kuid varjupaik võib kodusele loomapidamisele kehtestada ka kindlad tingimused.

Vanusepiiri kehtestamine ei ole siiski alati diskrimineeriv. Näiteks kunstlikule viljastamisele seatud vanusepiir (50 eluaastat) on põhjendatud ja kooskõlas põhiseadusest ja rahvusvahelisest õigusest tuleneva diskrimineerimise keeluga. Kehavälise viljastamise protseduurid on invasiivsed ning arstid ja meditsiin laiemalt peavad leidma proportsionaalseid, teadusele tuginevaid ja patsientidele võimalikult ohutuid lahendusi. Peale selle tuleb arvestada, kuidas võib naise vanus mõjutada raseduse kulgu ja sünnitust. Näiteks võib rasedus vanemas eas kujutada naise tervisele suuremat ohtu: suureneb raskete terviseprobleemide tekkimise oht ning suureneb ka emade suremus raseduse ajal ja sünnitusel.

Teaduslikult on tõestatud, et pärast 40. eluaastat väheneb kehavälise viljastamise õnnestumine järsult kahe kuni viie protsendini (vt [statistikat](#)). Seega on kunstliku viljastamise protseduuridele kehtestatud vanusepiirang proportsionaalne ega riku diskrimineerimise keeldu.